

BÜTÜN YAPITLARI - ROMAN

MEHMED UZUN

Kader Kuyusu

9. BASIM

KÜRTÇEDEN ÇEVİREN: MUHSİN KIZILKAYA

Mehmed Uzun
(1953-2007)

MODERN Kürt edebiyatının yaratıcılarından Mehmed Uzun, 1953 yılında Siverek'te doğdu. 1977 yılından ülkeye döndüğü 2006 Temmuz'una dek Avrupa'da, İsveç'te yaşadı. Kürtçe, Türkçe ve İsveççe edebi çalışmalarıyla çokdilli, çokkültürlü bir yazar olan Mehmed Uzun, uzun yıllar İsveç Yazarlar Birliği yönetim kurulu üyeliği yaptı. Ayrıca İsveç ve Uluslararası PEN kulüplerinde aktif olarak çalıştı. İsveç ve Dünya Gazeteciler Birliği üyesiydi. Kürtçe yedi roman yazan Mehmed Uzun'un romanları başta Türkçe olmak üzere birçok dile çevrildi, halen çevriliyor. Denemeleri de çeşitli dergi ve gazetelerde yirmiye yakın dilde yayınlandı. Mehmed Uzun, 'Aşk Gibi Aydınlık-Ölüm Gibi Karanlık' romanı ve 'Nar Çiçekleri' adlı deneme kitabı ile ilgili olarak 2001 baharında yargılandı ve beraat etti. Aynı yıl Türkiye Yayıncılar Birliği'nin her yıl verdiği Düşünce ve İfade Özgürlüğü Ödülü'nü; roman sanatına ilişkin belirleyici katkılarından dolayı Berlin Kürt Enstitüsü'nün Edebiyat Ödülü'nü; yarattığı edebiyat ve sözün özgürlüğüne ilişkin duruşundan dolayı İskandinavya'nın en önemli ödülllerinden Torgny Segerstedt Özgürlük Kalemî Ödülü'nü; 2002'de İsveç kültür yaşamına sunduğu değerli katkılarından dolayı İsveç Akademisi'nin Stina-Erik Lundeberg Ödülü'nü; 2005 yılında ise Irak Kürdistan Bölgesi Onur Ödülü'nü ve Diyarbakır Belediyeleri Onur Ödülü'nü aldı. 11 Ekim 2007 tarihinde, uzun süreden beri mücadele ettiği mide kanserine yenik düşerek, yaşama veda etti. Yaşar Kemal'in "Kürt romanının dilinin dikenli yolunu açmıştır" dediği Mehmed Uzun, sanatıyla ölümsüzlüğe erişebilen ender sanatçılardan biridir.

Mehmed Uzun'un Yapıtları:

Tu (Sen), Roman, 1985; *Mirina Kaleki Rind* (Yaşlı Rind'in Ölümü), Roman, 1987; *Siya Evîne* (Yitik Bir Aşkın Gölgesinde), Roman, 1989; *Rojek Ji Rojên Evdalê Zeynikê* (Abdal'ın Bir Günü), Roman, 1991; *Destpêka Edebiyata Kurdi* (Kürt Edebiyatına Giriş), İnceleme, 1992; *Hêz û Bedewiya Pênûsê* (Kalemin Gücü ve Görkemi), Denemeler, 1993; *Mirina Egideki* (Bir Yiğidin Destanı), Destan-Ağıt, 1993; *Världen i Sverige* (Tüm Dünya İsveç'te), Edebiyat Antolojisi, M. Grive ile Birlikte, 1995; *Antolojiya Edebiyata Kurdi* (Kürt Edebiyatı Antolojisi), Antoloji, iki cilt, 1995; *Bîra Qederê* (Kader Kuyusu), Roman, 1995; *Nar Çiçekleri*, Deneme, 1996; *Ziman û Roman* (Dil ve Roman), Söyleşiler, 1997; *Bir Dil Yaratmak*, Söyleşiler, 1997; *Dengbêjlerim*, Deneme, 1998; *Ronî Mîna Evînê-Tarî Mîna Mirinê* (Aşk Gibi Aydınlık-Ölüm Gibi Karanlık), Roman, 1998; *Zincirlenmiş Zamanlar Zincirlenmiş Sözcükler*, Deneme, 2002; *Dicle'nin Sesi I - Hawara Dicleyê* (Dicle'nin Yakarışı), Roman, 2002; *Dicle'nin Sesi II - (Dicle'nin Sürgünleri)*, Roman, 2003; *Ruhun Gökkuşağı*, Anlatı, 2005; *Küllerinden Doğan Dil Ve Roman*, Söyleşi, 2005; *Bir Romanın Hatıra Defteri*, Günlük, 2007.

Kader Kuyusu
Mehmed Uzun

Özgün Adı: *Bîra Qederê*

Ithaki Yayınları: 429

Genel Koordinatör: *Tuğçe Nida Sevin*
Yayına Hazırlayan: *Abidin Pariltı*
Grafik Uygulama: *Ithaki Yayınları*
12. Baskı, Ekim 2017, İstanbul
ISBN: 978-605-273-226-1

Sertifika No: 11407

© Türkçe Çeviri: **Muhsin Kızılkaya, 2006**
© **Mehmed Uzun, 1995**
© **Ithaki, 2006**

Yayıncının yazılı izni olmaksızın alıntı yapılamaz.

Ithaki™ Penguen Kitap-Kaset Bas. Yay. Paz. Tic. Ltd. Şti.'nin yan kuruluşudur.
Caferağa Mah. Neşe Sok. 1907 Apt. No: 31 Moda, Kadıköy - İstanbul
Tel: (0216) 348 36 97 Faks: (0216) 449 98 34
editor@ithaki.com.tr – www.ithaki.com.tr – www.ilknokta.com

Kapak, İç Baskı: Deniz Ofset Matbaacılık
Gümüşsuyu Cad. Topkapı Center, Odin İş Merkezi No: 403/2 Topkapı-İstanbul
Tel: (0212) 613 30 06 - Faks: (0212) 613 51 97
Sertifika No: 29652

Mehmed Uzun

KADER KUYUSU

Kürtçeden Çeviren:

Muhsin Kızılkaya

i t h a k i

i t h a k i

i t h a k i

Kitapta yer alan dipnotların (yhn) ile gösterilenleri yayıma hazırlayan kişiye diğerleri çevirmene aittir.

Ruşen Bedirhan'ın anısına...

i t h a k i

i t h a k i

Mehr Licht (Biraz Daha Işık)...

i t h a k i

GOETHE

i t h a k i

Artık Fotoğraflar Konuşacak...

Adı: *Kader Kuyusu*

Türü: *Roman*

Başlama tarihi: *15 Temmuz 1951*

Giriş: *Herkes ölüyor, kardeş bacı, sevgili âşık, arkadaş dost, sırdaş yoldaş, tanıdık tanımadık... herkes ölüyor. Benim de sıram geldi, şimdi sıra bende.”*

Küçük bir defterin ilk sayfasında, yatık bir el yazısıyla düşülmüş, bu satırlar, hüzün dolu bu gecede, küçük bir çırının solgun ışığında şimdi güçlkle seçiliyor. Bir hafta önce yazılmış bu satırlar, Cizîra Botan Beyi Mir Bedirhan'ın torunu,

Emin Ali Bedirhan'ın oğlu Celadet Ali Bedirhan'ın son satırları.

Gece. Temmuz'un 22'si, yıl 1951. Kader Kuyusu romanını sarıp sarmalayan ilk satırların yazıldığı bu meşum gece, bütün ağırlığıyla hükmünü kurmuş. Sıcak; yapış yapış bir sıcak. Sürgün kenti, hüzün ve keder diyarı, Bedirhan sülalesinin mezarlığı, Celadet Ali Bedirhan'ın ölüm şahidi Şam kenti yorgun, uykuya yenik düşmüş. Ağır ve yorgun gece, Şam sakinlerini uykunun derin dalgalarının içine gömmüş. Bir yıldız kümesi, yukarılarda, gökyüzünde, doğunun kendine özgü renkleriyle, sanki Şam kentinin uykusuna nöbet durmuş.

Müslümanların kutsal kenti Şam-ı Şerif'te orta yaşlı bir kadın hâlâ uyanık: Ruşen Bedirhan, Salih Bedirhan'ın kızı, Celadet Bedirhan'ın eşi, üç çocuk annesi, Huseyma'nın, Sinemhan'ın ve Cemşid'in... Uyku ondan çok uzak. Bir haftadan beri gözüne bir damla uyku girmemiş. Evet, tam bir haftadan beri... Oysa nasıl da uykuyu özlüyor, nasıl da uyumayı istiyor. Her şeyi unuttuğu, seslerden, duygulardan uzaklaştığı sonsuz bir uykuya dalmak istiyor, onu alıp hayat arkadaşı Celadet Bedirhan'ın diyarına götürecek bir uykuya... Olmuyor, hani en ufak bir şeyde bile hemen teslim olduğu o derin uyku, şimdi kaybolmuş, uzaklaşmış. Damarları çekilmiş, ruhu alıp başını gitmiş, kanı durmuş, ağzı kilitlenmiş, hareketsiz, bir haftadan beri, gözleri faltaşı gibi açık duruyor. Beyni ve anılarından başka her yanı, her şeyi ölmüş, yitmiş; ancak bilinci ve duyguları her zamankinden daha uyanık: Geçmiş, anılar, yaşadıkları, uzakta kalmış güzel günler, gülüşler, unutulmuş kelimeler, anılarında kalan tat ve kokular, şimdi bir bir yamacına geliyor. Her şey, her yer, her söz, her an, Celadet Bey'in hayatına ait her satır ve sayfa, olanca gerginliğine rağmen, şimdi belli bir düzen içinde gelip Ruşen Hanım'ın belleğini yokluyor.

Bu sıcaktan yapış yapış gecede Ruşen Hanım, Celadet Bedirhan'ın ardından gitmek, onun daldığı sonsuz uykuya dalıp ona ulaşmak istiyor. Ama nasıl?

Celadet Bey yok şimdi, artık bir kayıp o. Şimdi bu yokluk duygusuna nasıl alışılır? Nasıl alışılacak? Her zaman oturduğu koltuğu şimdi sahipsiz. Her zaman evin içini dolduran sesi ve gülüşü şimdi ancak duvarlara sinmiş. Seçerek kullandığı kelimeleri artık duyulmuyor. Çalışma masası dilsiz, onu bekliyor... Kalem, defter ve kitapları, topluca raflarda onu bekliyor. Sigara tabakası, plakları onu bekliyor. Elbiseleri dolaplarda onu bekliyor, çocukları babalarını bekliyor. Dengbêji Ehmedê Fermanê Kiki hasta yatağında onu bekliyor. Kafeslerin içinde keklükleri hasta, onları çağırarak ışığını bekliyor. Ancak o gelmiyor, o artık yok. Ne bu odada, ne yatak odasında, ne avluda, ne kuyu başında, ne şehirdeki matbaada, ne tüccarlar kulübünde, ne de Muhacir Mahallesiindeki kahvede; hiçbir yerde yok.

Şimdi sadece yok olmanın ve kaybetmenin dayanılmaz duygusu hakim. Bu duyguya nasıl alışılır?

Ölüm geldi, Celadet Bey'i kollarına aldı ve evin içine sadece bu katlanılması zor duyguyu bırakıp gitti. Bu duygu şimdi eve sinmiş. Ev, karaları bağlamış; taziye var. Ölüm gününden bugüne, Ruşen Hanım, çocuklar, hısım akraba, arkadaş dost yasa bürünmüş. Günler taziye ile başlayıp sona eriyor. Ağlama yeni bir hayat biçimi olmuş evde. Evi günde yüzlerce kişi ziyaret ediyor. Ruşen Hanım ise sessizliğe bürünmüş, sessizliğin sessiz esiri haline gelmiş. Evin içindeki eşyalara, odalara, birlikte bir ömür geçirdikleri mekana, yerlere, duvarlara bakıp sessizce düşüncelere dalıyor.

Çocuklar uyumuş. En azından sesleri kesilmiş. Taziyeye gelmiş misafirler, bazıları misafir odasında, bazıları akrabalara dağılmış. Ruşen Hanım, çoğu zaman Celadet Bey'in de yaptığı

gibi, koltuğa değil, yere bağdaş kurmuş. Hayır bağdaş kurmamış, yere uzanmış. Yanında dolu kül tablası, yarısına kadar içilmiş çay bardağı ve Celadet Bey'in ölümünden önce yazdığı "Yavrum Ruşen..." diye başlayan mektubu... Celadet Bey'in romanını yazmak için aldığı defter de önünde. Celadet Bey'den geriye kalan eşyalar odanın içine dağılmış, kağıt, defter, kitap, dergi, gazete, mektup, kalem ve fotoğraflar... Özellikle de fotoğraflar... Çileli bir hayatın tanığı ve Kader Kuyusu romanının dili fotoğraflar. Her biri bir yerde değişik zamanlarda çekilmiş fotoğraflar... Şimdi bu gece rengine bürünmüş taziye anında fotoğraflar kendi diliyle konuşmaya başlıyor.

Peki Celadet Bey'in hayatı, adeta bir roman olan hayatı, onunla birlikte yok mu olacak? Onun yokluğuyla birlikte, eserleri, mücadelesi, yaptıkları da mı hiçliğe karışacak? O binbir zahmetlerle hayat verdiği dergileri Hawar¹, Ronahi², onun yokluğunda tozlu raflarda çürümeye mi yüz tutacak? Acımasız zaman, her şeyi unutturacak mı? İzleri, yaptıkları güneşteki kar gibi veya kuma yazılmış yazı gibi eriyip yok mu olacak? Bir Allah, bir de Ruşen Hanım bilir onun hangi acılarla bütün bunları vücuda getirdiğini... O çaba, o çaresizlikler, o anlatılması güç imkansızlıklar, o eziyet, o yoksulluk... Bütün bunlar şimdi yok mu olacak?

Bütün bunları düşünürken, Ruşen Hanım'ın göz pınarları yine doluyor. Tutamadığı gözyaşları, fotoğraf tomarının en üstünde duran, İstanbul'da fotoğrafçı Abdullah Freres'in atölyesinde çekilen bir fotoğrafın üzerine dökülüyor.

Elinde bitmiş sigaranın ateşiyle yeni bir sigara yakıyor, etrafına bakıyor ve dalıyor. Duygular, karışık düşünceler, anılar, sorular, yaşanmışlıklar, solgun çiranın ışığında uçuşuyor.

1 Çağrı.

2 Aydınlık.

Kelimelerin hükmü geçmiyor. Yazık, çok yazık ki, önündeki fotoğraf tomarı, dergi ve mektuplar konuşmuyor. Niçin, Celadet Bey'in her birinin üzerinde uzun uzun düşünerek kağıtlara geçirdiği kelimeleri, satırları yerlerinden fırlayıp konuşmuyorlar? Bu hikayeler, şiirler, anılar, bu yazılar... Niçin, bunlar da Ruşen Hanım gibi derin bir sessizliğe gömülmüşler?

Ya bu fotoğraflar? Sanki onlar, bütün bir ömrün tanıkları değil. O eza ve çile dolu ömrün tanıkları olan bu fotoğraflar, hiç konuşmadan, bırakıldıkları yerde çürüyüp gidecekler mi? Öyle dilsiz, bırakıldıkları yerde, bir sonbahar yaprağı gibi sararıp solacaklar mı? Sadece geçmişe ait birer anı, birer düş olarak mı kalacaklar? Onlar konuşup, kendilerini zamana karşı kollamayacaklar mı?

Ruşen Hanım, bir fotoğrafa bakıyor. Yere bağdaş kurup, fotoğrafı eline alıyor, düşünceli, büyük bir dikkatle fotoğrafı inceliyor. Yıl 1926 olmalı. Celadet Bey'in alnı açık, açık gözleri bir kartalinki kadar kendinden emin ve güvenli, arkaya taradığı saçları simsiyah, parlıyor. Burnu, Bedirhan sülalesinin tanıdık burnu, uzun ve biçimli. Üzerinde iyi bir terzinin elinden çıktığı belli olan siyah bir takım elbise var. Puanlı ipek kıravatı, her zamanki gibi siyah elbisesi ve beyaz gömleğine çok yakışmış. Elbisenin önemli bir tamamlayıcısı olan yeleşti altı düğmeli ve bütün düğmeleri kapalı. Sanki hafif eğri durmuş, elleri cebinde. Azıcık yuvarlak sayılabilecek yüzü tıraşlı, bıyıksız ve sakalsız. Belki de bu yüzden yüzü ve yanakları olduğundan daha büyük ve yuvarlak görünüyor. Alnı oldukça açık. Birbirinden ayrıık kaşları simsiyah, uzun. Kirpikleri, siyah ve gür kaşlarının altında kaybolmuş gibi. Gözbebekleri iki siyah sedef tanesi adeta, parlıyor.

Şimdi? O, şimdi sadece bu fotoğraflarda mı yaşayacak? Kaderi bu muydu? Ruşen Hanım ayağa kalkıyor, dört yana

dağılmış fotoğrafları, teker teker topluyor, tekrar yerine geçip oturuyor. Kırdan fazla fotoğraf... Kırdan fazla resmedilmiş kısa zaman parçası, bölünmüş anı... Orada, burada... Bazıları usta fotoğrafçılar tarafından çekilmiş. Bazılarında ise ne bir hüner, ne de ustalık var; sadece geçmiş yaşamın, zamanın ve günün anısına saklanıyor. Hepsi siyah beyaz. Bazıları karakalem portre, bazıları çeşitli kalemlerle renklendirilmiş, Celadet Bey'in hayatının tanığı. Bazılarında kalabalık, birliğin, birlikliğin, dostluğun, akrabalığın ve kardeşliğin kanıtı. Bazıları da manzara fotoğrafları, bir hayatın geçtiği yerlere, mekanlara ait.

Ruşen Hanım, fotoğraflardakilerin yüzlerine, boylarına, duruşlarına bakıyor. Bazıları tanıdık, bazıları değil. Bazıları bıyıklı, sakallı. Bazılarının yüzünde gülümseme, bazılarında sert bir ifade, bazılarında yorgunluk, bazıları da şaşkın, öylesine objektife bakmış. Bazılarının yüzü genç, bazıları da yaşlı, yüzleri pörsümüş. Bazıları gözlerini kapatmış, uykudaymış gibi. Bazıları ise uzaklara bakıyor. Bazıları asabi, bazıları huzurlu. Birbirinden farklı bir sürü yüz, ilginç ve birbirinden farklı kaderleri taşıyan yüzler. Ya gözler? Kara gözler, ala gözler, gülen gözler, hüznü gözler, yaşlı gözler, masum gözler, çocuk gözler. Derin gözler... Gözlerde okunanlar, kaderleri sanki...

Şimdi artık her şey bu fotoğraflarda gizli. Zaman, mekan, devran, yaşam, yaşanmışlıklar, anılar, ilişkiler, sevda, kavga, devrim, hastalık, hüznün, özlem, duygu, sessizlik... Her şey bu fotoğraflara sinmiş, kendine yer edinmiş. Her şey bu fotoğraflarla Ruşen Hanım'ın zihninde canlanıyor. Celadet Bey böyle aniden hiçliğe karışmasaydı, romanı Kader Kuyusu'nu yazmaya vakit bulsaydı, kuşkusuz uzun dönemlerin ve bahtsız hayatların tanığı bu fotoğraflara da uzun uzun bakacaktı. Fakat hayatta her istediği, her arzuladığı şey gibi yazmak istediği romanı da yarım kaldı, soldu.

— Bundan sonra bu fotoğraflara kim bakacak ve onları kim konuşturacak? Ne zaman bu fotoğraflar konuşmaya başlayacak?

Ruşen Hanım fotoğraflara ve Celadet Bey'in sadece ilk satırlarını yazdığı Kader Kuyusu romanının defterine bakıyor ve bunları düşünüyor.

